

Landschapsarchitectuur volgens 'Parklane'

Naast de Barokke filosofie met betrekking tot landschapsarchitectuur, waarin de mens bepaalt hoe het landschap er uit moet zien ('le Dieu est moi') is er ook een door de natuur geïnspireerde landschapsfilosofie los te laten op een in te richten park, weg of woonwijkgroen. Dit is het zgn. Parklane landschap. Uitgangspunt is hierbij dat de bestaande omgeving richting geeft aan de in te richten ruimte. Aanwezige natuur en landschap bepalen waar nieuwe bomen, struiken of kruiden komen.

De Engelse landschapsstijl is daarbij de achterliggende landschapsfilosofie. De Engelsen hebben ooit met hun kolonies verspreid over de wereld een rijk gehad waar de zon nooit onder ging. Die oneindigheid van het Britse rijk is door vertaald naar de landschapsstijl. Respect voor de bestaande natuur is daarbij leidend. De oneindigheid in deze landschapsstijl uit zich in het nooit vanuit de zichtposities kunnen zien van het einde van een water of een wandelpad of grasveld. De organisch vormgegeven landschapselementen lopen dus altijd weg in het 'oneindige'. Dat maakt de stijl spannend om door te lopen en maakt de wandelaar of fietser nieuwsgierig naar wat er 'achter de bocht' te zien is.

Dat respect voor het bestaande landschap komt vooral voort uit de Boeddhistische levensbeschouwing en ook uit het Hindoeïsme, die veel in de Aziatische koloniën aangehangen werd en nog steeds wordt. Bij deze levensbeschouwingen is het landschap en de natuur nog niet 'ontgodelijkt', zoals dat bij de latere monotheïstische godsdiensten is gebeurd. Wij in het westen hebben God verbannen naar hogere sferen, zodat we met de natuur kunnen doen wat we willen. In Azië dragen veel van de verschijnselen in het landschap nog een 'stukje van God' bij zich. Zo'n bezielde plantje of diertje zou maar zo een voorincarnatie kunnen zijn van een latere mens, en moet je met respect behandelen. Zo zijn nog steeds veel mensen uit India vegetariër, uit respect voor de natuur, en eigenlijk dus uit respect voor zichzelf.

Bij veel Engelsen die 'in de oost' geweest waren, werd het respect voor natuur en landschap meegenomen naar Engeland, en gebruikt als basisgedachte voor de landschapstuinen.

Capability Brown (geboren Lancelot Brown (Kirkharle, Northumberland, 1716 - Londen, 6 februari 1783)) was een Engelse landschaps- en tuinarchitect. Hij heeft de landschapsstijl verder gecultiveerd en concreet toegepast bij de Engelse landgoederen. Later hebben meerdere landschapsarchitecten als de Zocher's en Springer daar een eigen draai aan gegeven.

Naast de landschapsfilosofie moest de Engelse tuin ook een verzameling van planten en ook gebouwen (follies) worden.

Foto: Soms worden er gebouwen in een zichtlijn geplaatst, die geen functie hebben, maar puur voor de architectuur er staan. Veel theekoepeltjes en nagebouwde ruïnes in landschapsparken hebben ook deze zgn. 'Folly' functie.

De Engelsen wilden in hun tuinen planten laten zien van elke kolonie, waarmee hun wereldburgerschap en dus status verhoogd werd. Veel bomen en struiken zijn er zo in Europa terecht gekomen. Veel soorten wilden hier niet groeien, maar een deel van het sortiment sloeg goed aan en was ook goed te vermenigvuldigen.

Natuurlijke habitus

De bedoeling was wel dat de exotische planten op een volledig natuurlijke manier zouden uitgroeien. Het liefst zou de Engelse landschapsarchitect vanuit een zaadje elke boom of struik laten groeien en dan volledig ongemoeid deze tot volledige wasdom laten komen. Dus niet opkronen met kale stammen of rond of vierkant knippen. Ook niet een struik na de bloei terug snoeien of oude takken verwijderen. De bedoeling in de landschapsstijl is dat elke plant een eigen levenscyclus doormaakt en dat het afsterven daar ook bij hoort. Anticiperend op het afsterven van een deel van het sortiment zorgt de natuur of de landschapsarchitect dat er vervangende jonge planten groeien als oude planten doodgaan. Zo levert de Engelse landschapsstijl een organische, ongedwongen groenstructuur op, waarbij het sortiment een mix is van vrij uitgroeïende inheemse en exotische planten van diverse leeftijden. Het levert een zgn. dynamisch eindbeeld op: In de loop der jaren verleggen de zichtlijnen zich enigszins, doordat planten afsterven en nieuwe planten ontkiemen.

Die natuurlijke habitus van elke boom of struik moeten we in de landschapsstijl zo veel mogelijk respecteren. Groeit bijv. een boom met zijn takken over een weg of wandelpad, dan wordt niet de boom opgesnoeid of terug geknipt, maar wordt het pad verlegd. Bij de aanplant van bomen dien je dan ook een plek te kiezen waar de boom zo lang mogelijk ongemoeid gelaten kan worden. Samenvattend kun je zeggen dat de Engelse landschapsarchitectuur gebaseerd is op respect voor de natuur, waarbij bestaande natuur en door de mens toegevoegde elementen zoveel mogelijk in balans moeten zijn.

Foto: het vondelpark in Amsterdam wordt door veel bezoekers als een 'Droomplek' ervaren. Het park is ontworpen door Jan David Zocher.

Waar precies bomen, struiken, water, wandelpaden, e.d. aangelegd moeten worden, wordt bepaald op basis van de omgevingsfilosofie uit China, het zgn. Feng Shui (zie kader)

Feng shui (spreek uit: 'fang sjweej')

Feng betekent letterlijk wind en Shui water. De positieve energie uit de natuur – de chi – wordt gedragen door de wind en blijft daar waar het water tegenkomt. Door het in te richten landschap te spiegelen aan wat de omliggende natuur te bieden heeft, breng je de chi naar je tuin of landschap. Zo ontstaat er volledige harmonie tussen omgeving en mens. Een omgeving die ingericht is volgens feng shui principes - en dus in de juiste balans met de natuur is - voelt altijd als vanzelfsprekend en goed aan; in zo'n omgeving kun je daarom de optimale ruimtelijke kwaliteit ervaren en je ook het meest gelukkig voelen. De Engelsen zeggen ook: "If it feels good, it is good".

Die Chi-lijnen kun je in de landschappen herkennen als de zichtlijnen. Die zichtlijnen liggen altijd over waterpartijen. Als er geen water aanwezig was, werd er naar het grondwater toe gegraven of hele beken en zelfs rivieren werden omgelegd richting het landhuis, en gestuurd tot vijvers en meertjes. In Nederland zijn daarom veel landhuizen met landschapsparken aangelegd langs de rivieren, omdat daar het feng shui landschap reeds aanwezig was. Links en rechts van die zichtlijnen moet de ruimte en de massa in balans zijn. Dat betekent dat bouwwerken, bomen, struiken, enz. aan beiden zijden van de chi-lijnen 'op gevoel' gelijk zijn. De energie wordt zodoende gestuurd en gedragen door de (groene) massa's.

Parklane in Almelo

Alles wat de mens maakt is in wezen niet natuurlijk, maar kan wel met die natuur in harmonie gebracht worden.

Foto: een parklane plek langs de weezebeeksingel in Almelo. Bomen, struiken en kruiden wisselen elkaar op een natuurlijke manier af.

Natuur is op elke plek als gevolg van bodem, water, lucht, hoogte, enz. als uniek te beschouwen. Dat unieke met haar eigen 'feel good' energie zou je op de schaal van Almelo kunnen omzetten in het vastleggen van alle bijzondere plekken die gezien mogen worden: natuurlijk eerst de bijzondere natuur, maar ook de cultuurhistorische landschappen, en bijzondere historische en hedendaagse gebouwen en overige architectuur.

Ga je een nieuwe weg inrichten met groen of een park herinrichten, dan is het dus zaak dat je eerst de directe omgeving inventariseert op 'mooie' zichtlijnen. En die mooie zichtlijnen trek je dan door naar de in te richten plek, waardoor je de positieve energie, de chi - het geluk zo u wilt - naar de nieuwe plek brengt. Daarmee zorg je dat de nieuwe plek in harmonie komt met de bestaande omgeving. Als je bij wijze van spreken blind gedropt zou worden in een Parklane park of langs een Parklane weg, dan moet je via de zichtlijnen direct kunnen herkennen waar je je bevindt. Herkenning en oriëntatie is daarom een belangrijk gegeven voor Parklane. Het mooie in beeld brengen en wat lelijk is met groen aan het ook onttrekken. Als het gros van de gebruikers van zo'n weg of park die inrichting als positief en als vanzelfsprekend ervaart, dan heb je het goed gedaan. Als er een heel verhaal bij verteld moet worden om het mooi te vinden, dan klopt er iets niet.

Parklane, letterlijk parklanenlandschap, is dus een manier van aankleden van de openbare ruimte, gebaseerd op de Engelse landschapsstijl, waarbij de identiteit en structuur van het omliggende landschap gebruikt wordt voor de inrichting van een park of wegtracé. Dat heet heel mooi 'Extended landscaping'. Het park of de weg krijgt niet een eigen aankleding, maar is een verlenging en daarmee een harmonieus en logisch geheel met de bestaande omgeving.

Foto: De dollegoorvijver van hengelsportvereniging Vislust is een fraai beeld van Almelo en zeer karakteristiek. Maar vanaf de buitensingel niet te zien.

Deze zichtlijn zou dus naar de singel opengemaakt moeten worden.

Goedkoop in aanleg en beheer

Voordelen van het Parklane principe zijn dat het groen ecologisch waardevol is, en dat door de ongedwongen en harmonieuze inrichting de acceptatie hoog is. Eigenlijk is het een universele manier van landschapsarchitectuur die wereldwijd geaccepteerd is. Het is niet cultuurgebonden, maar afgeleid van de natuur. Praktisch kunnen bij aanleg en beheer bomen en struiken gemakkelijker aangeplant, deels verwijderd of verplant worden, omdat er geen dwingende structuren onder liggen. In een groenomgeving aangelegd volgens het Parklane-principe zal het omzagen van een boom of groep struiken nooit een negatief beeld oproepen. Door het in de tijd regelmatig deels wegzagen van te groot geworden bomen of struiken en het weer aanplanten van jong materiaal verleg je a.h.w. de zichtlijn en brengt deze weer in een nieuwe balans. Zo kun je ook in een sterk verstedelijkte omgeving met Parklane gemakkelijker meebewegen met het groen als een weg verbreed moet worden of kabels en leidingen toegevoegd worden, zonder dat je weer helemaal opnieuw de plek moet inrichten. Daarmee is het parklane landschap ook goedkoper te beheren dan de dwingende en daarmee kwetsbare barokke landschappen. Want die kun je alleen maar conserveren of volledig rooien en opnieuw aan planten.

Afwijkende beplantingsstructuren omvormen tot Parklane.

Alle parken, lanen en overige groenplekken in Almelo zijn in principe op termijn om te vormen naar Parklane. Dat zou niet mijn voorstel zijn, want er zijn veel historische groenontwerpen die een andere landschapsarchitectuur laten zien, die qua plaatje ook waardevol is. Alleen is het beheer daarvan altijd duurder dan Parklane. Echter waar het huidige groen nu weinig belevingswaarde heeft – hetgeen zich uit in geen waardering en oneigenlijk gebruik zoals veel hondenpoep en zwerfvuil, daar zou je bij renovatie het Parklane principe kunnen gebruiken om de openbare ruimte in Almelo uniek te houden, en brede waardering te geven.

Bijv. bij de gravenallee kun je braaf na elke storm als er weer laanbomen omwaaien, op dezelfde plek wederom dezelfde soort bomen aanplanten. Je kunt ook in die 'gaten' de natuur zelf jonge bomen of struiken laten kiemen via natuurlijke verjonging. Zo ontstaat er in de loop der jaren langs dat rechte stuk asfalt een Parklanestructuur, met heel oude bomen, maar ook jonge bomen en struiken, die het geheel zeker zo boeiend maken om door te lopen als de strakke laan die het vroeger was. Eigenlijk zie je nu al op verschillende plekken die parklanestructuren in de gravenallee ontstaan.

Het Hagenpark was tot midden jaren '80 een parkeerplaats van het vml. naastgelegen ziekenhuis. Verspreid tussen die parkeervakken zijn toentertijd diverse exotische sierbomen aangeplant. Waarschijnlijk als kleine struikvormen, want de uitgegroeide bomen die er nu nog staan, zijn niet of nauwelijks opgekroond en prachtig vanaf maaiveld vertakt. Dit bijzondere, ongemoeid gelaten en voor het oog willekeurig verspreide bomenbestand is voor het NME park een prachtige basis voor een NMEpark. Het voorstel is dan ook om vooral voor de natuureducatiedoelen de Parklane structuur te gebruiken voor de herinrichting van het park.

Als laatste kun je de kruidenlaag en de grasvelden binnen parklane-ontwerpen op een natuurlijke manier gaan beheren. Over dit zgn. gefaseerd en gedifferentieerd kruidenbeheer een volgende keer meer.